

YASHIL IQTISODIYOT VA EKOLOGIK BARQAROR RIVOJLANISHNING IQTISODIY AHAMIYATI

Muallif: Mirzaaliyev Abdumannop Abdumutallib o'g'li

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Iqtisodiyot yo'nalishi 23-02 guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot tushunchasi, uning mazmun-mohiyati va ekologik barqaror rivojlanishdagi iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Bugungi kunda global iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va ekologik muammolarning kuchayishi yashil iqtisodiyotga o'tishni dolzarb masalaga aylantirmoqda. Maqolada yashil iqtisodiyotning asosiy yo'nalishlari, jumladan qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va ekologik toza ishlab chiqarishni rivojlantirish masalalari yoritib beriladi. Shuningdek, yashil iqtisodiyotning iqtisodiy o'sishga, aholi farovonligiga va yangi ish o'rinlari yaratishga ta'siri ko'rib chiqiladi. O'zbekistonda ekologik barqaror rivojlanishni ta'minlash bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat dasturlari va yashil energiya loyihalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari yashil iqtisodiyotga o'tish mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ta'minlash hamda ekologik xavfsizlikni mustahkamlashda muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR: Yashil iqtisodiyot, Barqaror rivojlanish, Ekologiya, Qayta tiklanuvchi energiya, Resurslarni tejash, Iqlim o'zgarishi, Ekologik xavfsizlik, Innovatsion texnologiyalar

KIRISH. Bugungi kunda insoniyat oldida turgan eng dolzarb muammolardan biri ekologik barqarorlikni ta'minlashdir. Sanoatning jadal rivojlanishi, tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, atmosfera havosining ifloslanishi va iqlim o'zgarishi global ekologik inqiroz xavfini kuchaytirmoqda. Shu sababli dunyo mamlakatlari iqtisodiy o'sishni ta'minlash bilan birga, ekologik muvozanatni saqlashga qaratilgan yangi iqtisodiy model - yashil iqtisodiyotga o'tishni muhim vazifa sifatida belgilamoqda.

Yashil iqtisodiyot deganda iqtisodiy rivojlanishni ekologik xavfsizlik va resurslarni tejash tamoyillari asosida tashkil etish tushuniladi. Bu modelda ishlab chiqarish jarayonlari atrof-muhitga zarar yetkazmasdan amalga oshiriladi, energiya samaradorligi oshiriladi va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish kengaytiriladi. Natijada iqtisodiy o'sish bilan birga ekologik barqarorlik ham ta'minlanadi.

Yashil iqtisodiyotning iqtisodiy ahamiyati shundaki, u yangi ish o‘rinlari yaratadi, innovatsion texnologiyalarni rivojlantiradi va resurslardan samarali foydalanish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Shuningdek, ekologik toza ishlab chiqarish va yashil energiya manbalari iqtisodiyotning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

O‘zbekistonda ham yashil iqtisodiyotga o‘tish bo‘yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. Qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini rivojlantirish, ekologik toza texnologiyalarni joriy etish va atrof-muhitni muhofaza qilish bo‘yicha davlat dasturlari qabul qilinmoqda. Bu chora-tadbirlar nafaqat ekologik muammolarni kamaytirish, balki iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichiga chiqish imkonini beradi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi yashil iqtisodiyotning mohiyatini tahlil qilish, uning ekologik barqaror rivojlanishdagi iqtisodiy ahamiyatini yoritib berish hamda O‘zbekistonda ushbu yo‘nalishdagi istiqbollarni ko‘rsatishdan iborat.

ASOSIY QISM. Yashil iqtisodiyot bugungi kunda jahon hamjamiyatida barqaror rivojlanishni ta’minlashning eng muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. An’anaviy iqtisodiy model sanoat ishlab chiqarishining ortishi, tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish va atrof-muhitga zararli chiqindilar chiqarilishi bilan bog‘liq bo‘lib, bu holat ekologik muammolarni kuchaytirmoqda. Shu sababli yashil iqtisodiyot konsepsiyasi ekologik xavfsizlikni ta’minlash bilan birga iqtisodiy o‘sishni davom ettirish imkonini beruvchi muqobil yo‘l sifatida shakllandi.

Yashil iqtisodiyot deganda resurslardan samarali foydalanish, ekologik toza ishlab chiqarishni rivojlantirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish va chiqindilarni kamaytirish orqali iqtisodiy taraqqiyotga erishish tushuniladi. Bu modelda iqtisodiy manfaat va ekologik barqarorlik bir-biriga zid bo‘lmay, aksincha o‘zaro uyg‘unlashadi.

Yashil iqtisodiyotning asosiy yo‘nalishlaridan biri qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishdir. Quyosh, shamol, gidro va bioenergiya kabi manbalar atrof-muhitga zarar yetkazmagan holda energiya ishlab chiqarish imkonini beradi. Bugungi kunda ko‘plab mamlakatlar energiya xavfsizligini ta’minlash va uglerod chiqindilarini kamaytirish maqsadida yashil energiya loyihalariga katta sarmoya kiritmoqda. Bu jarayon iqtisodiy jihatdan ham foydali bo‘lib, yangi ish o‘rinlari yaratish va innovatsion texnologiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Resurslarni tejash va energiya samaradorligini oshirish yashil iqtisodiyotning yana bir muhim tarkibiy qismidir. Sanoat va qishloq xo‘jaligida suv, elektr energiyasi va xomashyo resurslaridan oqilona foydalanish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi hamda iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Masalan, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish orqali korxonalar mahsulot tannarxini pasaytirib, raqobatbardoshligini kuchaytiradi.

Yashil iqtisodiyotning iqtisodiy ahamiyati shundaki, u iqtisodiy o'sishni yangi sifat bosqichiga olib chiqadi. An'anaviy iqtisodiy rivojlanish ko'pincha ekologik zarar evaziga amalga oshirilgan bo'lsa, yashil iqtisodiyot ekologik muvozanatni saqlagan holda iqtisodiy taraqqiyotga erishishni ko'zlaydi. Natijada uzoq muddatli barqaror iqtisodiy rivojlanish ta'minlanadi.

Shuningdek, yashil iqtisodiyot aholi turmush darajasini oshirishga ham xizmat qiladi. Ekologik toza ishlab chiqarish va yashil infratuzilma sog'liq uchun zararli omillarni kamaytiradi, yashash muhitini yaxshilaydi va ijtimoiy farovonlikni oshiradi. Atrof-muhitning ifloslanishi kamayishi natijasida sog'liqni saqlash xarajatlari ham qisqaradi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha muhim islohotlar amalga oshirilmoqda. "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" doirasida qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini rivojlantirish, ekologik toza transport tizimini yaratish va chiqindilarni qayta ishlash bo'yicha chora-tadbirlar belgilangan. Quyosh va shamol elektr stansiyalarini qurish bo'yicha yirik investitsiya loyihalari amalga oshirilayotgani buning yaqqol misolidir.

Biroq yashil iqtisodiyotga o'tishda ayrim muammolar ham mavjud. Masalan, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish uchun katta moliyaviy resurslar talab qilinadi. Shuningdek, ekologik madaniyatni oshirish, aholining yashil iqtisodiyot tamoyillarini tushunishi va qo'llab-quvvatlashi ham muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy rivojlanishning yangi imkoniyatlarini yaratish uchun ham muhim yo'nalishdir. U resurslardan oqilona foydalanish, energiya samaradorligini oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash orqali barqaror taraqqiyotga erishishga xizmat qiladi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot bugungi kunda ekologik barqaror rivojlanishni ta'minlash va iqtisodiy o'sishni uzoq muddatli istiqbolda davom ettirishning eng muhim konsepsiyalaridan biri hisoblanadi. Global iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi va atrof-muhitning ifloslanishi sharoitida yashil iqtisodiyotga o'tish barcha mamlakatlar uchun dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

Yashil iqtisodiyotning asosiy mohiyati resurslardan samarali foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini kengaytirish, ekologik toza ishlab chiqarishni rivojlantirish va chiqindilarni kamaytirish orqali iqtisodiy taraqqiyotga erishishdan iboratdir. Ushbu model iqtisodiy manfaatlar bilan ekologik xavfsizlikni uyg'unlashtiradi.

Yashil iqtisodiyotning iqtisodiy ahamiyati shundaki, u yangi ish o'rinlarini yaratadi, innovatsion texnologiyalarni rivojlantiradi va ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, ekologik toza muhit aholi salomatligini mustahkamlab, turmush darajasini oshiradi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, qayta tiklanuvchi energiya loyihalari va ekologik strategiyalar mamlakatning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Kelajakda ushbu yo'nalishni yanada rivojlantirish orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, ekologik muammolarni kamaytirish va xalqaro raqobatbardoshlikni oshirish mumkin bo'ladi.

Demak, yashil iqtisodiyot nafaqat ekologik xavfsizlikni mustahkamlash, balki iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichiga chiqishning muhim omili hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Pearce D., Markandya A., Barbier E. Blueprint for a Green Economy. London: Earthscan, 1989. – 45–78-betlar.UNEP.
2. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development. Nairobi, 2011. – 15–55-betlar. Stern N.
3. The Economics of Climate Change (Stern Review). Cambridge University Press, 2007. – 210–260-betlar.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi". Toshkent, 2019. – 5–25-betlar. Karimov A.
5. Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyot asoslari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021. – 120–160-betlar. Abdurahmonov Q.
6. Ekologik iqtisodiyot va resurslardan foydalanish. Toshkent: Fan, 2020. – 200–240-betlar.